

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

nadučitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 6.

Ljubljana, 16. sušca 1892.

XXXII. leto.

Vsebina: J. Ravnikar — Litija: Jan Amos Komenski. — I. K. — Trb.: Na katerih berilih II. in III. čitanke bi se dalo iz zdravjeslovja (higijene) poučevati in v katerem obsegu? — Petičija odbora deželne učiteljske konferencije za zboljšanje učiteljskih plač. — Iz deželnega zbora. — Jožef Korošec: Laž, vzrok slabe vzgoje in kako ji odpomoči. — Francišek Gross — Suhorje: Naša učiteljska društva. — J. Marn: Knjiga Slovenska. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Listek. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Jan Amos Komenski.

(V spomin tristoletnice.)

Iz te opisane nesreče razvidimo, da je Komenski prišel ob vsa svoja dela pansofistiška, dalje ob popolni slovar latinsko-česki in česko-latinski, na katerem je deloval nad 40 let, neutrudno nabiral je gradivo zanj, da bi imel narod češki popolni zaklad svojega jezika; ravno tako so bile uničene vse njegove pridige, katere je kot službenik bratovske cerkve spisoval 40 let; jedin odlomek pansofije se je ohranil.

Od l. 1656. do svoje smrti je bival Komenski s svojo rodbino pri Lovrenciji pl. Geeru, sinu Ljudovitovem v Holandiji. Cerkev čeških bratov se je razkrojila po vseh kotih sveta; bratje so se raztrosili po Pruskem, Saksonskem, Ogerskem, Lužici, Holandiji it. d., toda v jedno cerkev se niso združili nikoli več. Komenski je kot pregnani bratovski škof skrbel še

vedno za svojo raztrošeno čredo, o tem spiše 1660. l. pastirski list pod naslovom: „Žalosten glas pregnanega pastirja uničene črede“ — z jako ganljivim duhom: „Od konca zemlje kličem vam, raztrošeni čredi božjih ovčic, jaz do konca zemlje pregnan, žalosten, samotni, zapuščen pastir vaš. Oh, — bodete li še slišali glas moj? in bodem li kdaj tudi jaz slišal še glas vaš? — Bodite srečni, bratje, prijatelji moji, spomnite se še mene, pa ne drugače, kakor da bi me že bili položili v grob; kajti, akoravno danes še diham, ne vem, bodem li jutri še živel. In ako nam je Gospod še za nekoliko dnij podelil življenje, naj nam bodo v počitek in pripravo na večno pot. Naj se še malo okrepcam, predno se preselim s tega sveta!“

Komenski tudi ni miroval zadnje dni svojega življenja; skrbel je še vedno za

svojo čredo; vse svoje moči pak je posvetil šoli. V Amsterdamu je prevzel namreč voditeljstvo in upraviteljstvo vseh šol, ki jih je povzdignil na jako visoko stopinjo; s tem si je pridobil veliko spoštovanja po mestu in okolici; vse ga je čislalo in ljubilo.

Za svojo čredo je Komenski izdal l. 1658. „Manuale“ (priročno knjigo duhovnikom); l. 1659. pa „Cancional“ (cerkvene pesmi) in še druge liste naboženske vsebine. Zadnji njegov list „Unum necessarium“ (samo jedno je potrebno), kojega pomen pojasnjuje slavni Herder v svojih „Briefe zur Beförderung der Humanität“, glasi se kakor labudova pesem, ter je bil tiskan v latinskem jeziku l. 1668., zapustil ga je tudi v češkem jeziku.

Komenski umrje kot 80 letni starček dne 15. listopada 1671. l. v Amsterdamu, ko je ravno dokončaval svojo „pansofijo“ in jo pripravljajal za natisek, kajti po nezgodi v Lešnu je tukaj zopet pričel na svoji „pansofiji“ delovati. Videč in čuteč, da se mu bliža zadnja ura, naroči svojemu sinu Danijelu, naj po njegovi smrti vse rokopise uredi in je da tiskati. Pozemeljske ostanke tega velikanskega duha so položili v poseben grob v cerkvi v bližnjem mestu Nardenu ob zalivu Zuiderskem. Pred nekaj leti šele so mu postavili njegovi rojaki v Brandisu na reki Adler na severovzhodnem Českem primeren spomenik, uprav v tistem mestu, kjer je pisal svoj slavni „Labyrinth světa a ráj srdce“. To leto pak bode društvo učiteljev „Jan Amos Komenski“ svojemu velikemu pedagogu J. A. Komenskemu povodom 300 letnice njegovoga rojstva v Ogerskem Brodu na Moravskem postavilo lep spomenik. Mnogim, katerih zasluge se nikakor ne morejo meriti s tem, kar je blaži Komenski storil za človečanstvo, stavili so spomenike že zdavno; ta veliki slovanski reformator na šolskem polji dobi pa stoprav ob 300 letnici v svojem rojstvenem kraji primeren spomenik. Slava in čast torej bratovskim tovarišem na severu, ki s tem

činom časte spomin svojega imenitnega in slavnega rojaka!

* * *

Predno pričnemo z imenitno knjigo Komenskega, slovečo „Didaktiko“, poslušajmo še slavnega Francoza Ivana Micheleleta, kako on ocenjuje Amosa v svojem delu „Nos Fils“ (Paris 1870).

„Ta prekrasni veleduh — v resnici velik, mil in blag, neizmerno plodovit vsestransko učen, kakoršen je bil pozneje Leibnitz, izšel je iz tiste domovine, kakor velikan v muziki — Mozart, iz onih krajev, kjer so vedno divjale neusmiljene vojske. Komenski, tako mu je ime, bil je od divjih Spanjoloj izgnan iz svoje domovine — Moravske — — —; toda uprav ta izguba mu je pridobila svet. Trdim naravnost, dobil je s tem zjedinjeno misel vsega človeštva. Brezštevilno src in duhov boče v prihodnje objelo vsa znanja in vse narode. Prepotujoč mnogo sveta: bil je na Poljskem, Ogerskem, Švedskem, Angleškem, v Holandiji — povsod je oznanjeval mir, kazoč prava sredstva miru in najvažnejše jamstvo „za vse občno pobratimstvo“. Ustvaril je nad 100 del ter poučeval v 100 mestih. Rastrošeni udje tega velicega moža, ki jih je razpostavil po svojih cestah, zbero se v celoto popreje ali kasneje. Izmed njegovih knjig omenjam naj le dve: „Zgodovina mučeništva česke cerkve“, pisana na razvalinah sveta (českega), ter „Pogrebna elegija Gustava Velikega, previdnega sodnika, ki je pomiril svet“.

„Ta neumorni pisatelj razmotrava v vseh svojih spisih, kako bi bilo bolje končati vojno, nego z mečem; način namreč, kako bi se zmanjšala pri raznih narodih njih različnost, kako bi se uničilo njihovo protislovje ter bi po tem takem prišli v veliko občno soglasje (harmonijo).

Izšel je iz naročja blagih Moravcev. Ves navdahren in napojen z njihovim duhom, obrnil se je najpred do kristjanov, do krščanske Evrope, na to na človeka, „na vse“. (Dalje prih.)

J. Ravnikar.